

ՀԱՐԻԻՐԱԼԻԿԻՐ	10	100	1000	=	Քիւէ	Ք. Գանդար
Տանորդալիզր		10	100		2.703	2 — 5,62
		1	10			

ԼԻԴՐ	Լիզր (Լուէ+)	Տանորդալիզր (Ձ-է)	=	Քիւէ	Գութու
				0.02 765	0.22

ՄԵԴԻԱՅԱՆ ՏԱԿԱՌԱՅ. 10	1000	1 000 000	=	Գանդար	Օբ. ՏիւհէՄ
ԿԵՆԴԻՆԱՐ	Կենդինար	100 000		17.71492	= 779 — 183

ՔԻԼՈԿՐԱՄ	Քիւլիւրամ	1000	=	Օբ. Բա	Տիւր. զըւաթ
	Կրամ			0.779	311 — 12.52
				Գըւաթ	
				4.988 5	

Զ Ա Ն Ա Չ Ա Ն Գ Ի Տ Ե Լ Ի Ք

Անոսն փոսկիւց և ուրիշ կարգաւորական ազգաց: — Համեմատելով փոսկիւց սերընդեան աճումն ուրիշ եւրոպական ազգաց հետ, զրեթէ ամենէն վար կամ ամենէն նուազ կը գտնուի. և իրենց ամեն տնտեսաւ զիրք կը բողբեն այս բանիս վրայ, բարոյականի նուաստութենէն առաջ եկած համարելով: Ոմանք մասնաւոր բնութեամբ և հաշուով ցուցած են հետեւեալ համեմատութիւնները, կենաց տնտեսութեան զանազան վիճակաց վրայ:

Հազար անձի վրայ ՚ի Ռուսաստան կ'ըլլան ամուսնութիւնը 10. ՚ի Սաքսոնիա 8,5. Բրուսիա 8,1. Տանիմարգա 8,1. յԱնգղիա 8. յԱւստրիա 7,8. Հոլանտա 7,7. Փոսնկաստան 7,7. Սպանիա 7,7. Նորուեկիա 7,7. Շուետիա 7,6. Պելճիա 6,5. Բորդուգալ 6,5. Պաւիերա 6,2:

Հարիւր ամուսնութեանց զաւակը կ'ըլլան ՚ի Հոլանտա 488. Նորուեկիա 470. Բրուսիա 460. Պաւիերա 455. Շուետիա 452. Սաքսոնիա 435. Անգղիա 433. Պելճիա 425. Տանիմարգա 418. Փոսնկաստան իւր 300:

Հարիւր հոգւոյ վրայ կը ծնանին ՚ի Ռուսաստան 4,77. Սաքսոնիա 4,05. Բրուսիա 3,98. Աւստրիա 3,68. Սպանիա 3,64. Նորուեկիա 3,50. Տանիմարգա 3,28. Հոլանտա 3,27. Շուետիա 3,25. Պաւիերա 3,24. Անգղիա 3,22. Բորդուգալ 3,10. Պելճիա 3,05. Յունաստան 2,88. Փոսնկաստան 2,55:

Միլիոն անձի վրայ ծնածներուն թիւն կ'աւելնայ քան զմեւերոց ՚ի Նորուեկիա 13,900. Բրուսիա 13,600. Սաքսոնիա 12,700. Ռուսաստան 11,800. Շուետիա

11,500. Անգղիա 11,200. Տանիմարգա 10,400. Աւստրիա 9,300. Սպանիա 8,800. Բորդուգալ 8,500. Հոլանտա 8,000. Պելճիա 7,700. Փոսնկաստան 2,400:

Յայտնի կ'երևի որ ՚ի Փոսնկաստան և թէ ամուսնութեանց թիւն յետինն է՛ այլ սերնդեան կամ զաւակաց քիչութիւն ամենէն յետինն է. և այս համեմատութեամբ իր այժմեան բնակչաց թիւն կրկնապատիւն ունենալու համար՝ 170 տարի պէտք է իրեն, մինչդեռ Բրուսիոյ համար 42 տարի բաւական է, Անգղիոյ՝ 52, Ռուսիոյ 66:

Թիւ բնակչաց զաղրականութեանց փոսկիւց: — Յետ վերոյգրեալ համառոտ տեղեկութեան կամ յիշատակի մարդաթիւի փոսնկաց, համարիմք թէ հետաքննելի ըլլայ անոնց իշխանութեան տակ եղած օտար երկիրներու բնակչաց թիւն ալ նկատել. որ էր ըստ վերջին վիճակադրութեան 1868 տարւոյ՝ այսպէս.

Ալճերի (Ճէզայիր)	2,913,000
Գոչինչին	1,204,000
Հնդկաստան փոսնկաց	260,000
Մարդինիկա կղզի	151,000
Կուսապուրի	126,000
Միզըլոն և Ս. Պետրոս	5,100
Կիւյան փոսնկաց	25,150
Ժողովոյ (Réunion) կղզիք	178,000
Սենեկալ	206,000
Մատակասդար	22,000
Թայիլի և մերձաւոր կղզիք	52,500
Նոր Գալետոնիա	5,000

5,127,550

Վաճառահարկական վիճակագրորէն: — Նիւ-Եոքքի վաճառահարկական օրագիր մը կ'ըսէ թէ վիճակագրական մտադիր քննութեամբ ցուցաւ որ զրեթէ քսան տարուան մէջ աշխարհքիս տասնութէկ վաճառահարկական աղգերն, Սնդղիա, Միացեալ-Նահանգք, Գաղղիա, Գերմանիա, Պելճիա, Սլաւոնիա, Ռուսիա, Իտալիա, Սպանիա, Հոլանտա և Շուէտ, կրկնապատկեցին իրենց վաճառահարկութեան ասպարէզը:

Եւ իրաւցնէ յամին 1855 այն տասնութէկ տէրութեանց արտաքին վաճառականութիւնը 21,208,500,000 Փրանքաց էր, բայց մինչև ջամն 1875 զգալի կերպով աճեցաւ և եղաւ 46,380,000,000 Փրանքաց:

Այս տասնութէկ տէրութեանց բնակչաց թիւն որ 1855ին 271 միլիոն էր, 17 տարուան մէջ, այսինքն մինչև ջամն 1875 բաղմացաւ և եղաւ 314 միլիոն:

1855ին արտաքին վաճառականութեան արդիւնքը կը հաշուէր 78 Փրանք մարդ-գլուխ, իսկ 1875 ամին վաճառականութիւնը կը հաշուէ 148 Փրանք մարդ-գլուխ:

Վիճակագրորէն մարդկութեան: — Մարդկային կենաց միջին տեւականութիւնն է 59 տարի:

Մինչև 50 տարի ապրողը, կրնայ յուսալ որ հաւանաբար 571 տարի երկարի կեանքը: Մեռելոց թիւը կենդանեաց թուոյն հետ այնպէս կը համեմատի ինչպէս 1 առ 33: Այսպիսի ենթադրութեամբ հաշուելով ծանօթ աշխարհաց բնակչաց թիւը որ է իբր 700 միլիոն, կը հանեմք այս յետագայ հետեւութիւնը.

Մեռելոց տարեկան թիւն ընդ ամենայն երկիր է 21 միլիոն, օրը 68 հազար, ժամը 2,400 և վայրկեանի մէջ 40 հոգի:

Ծննդոց թիւը շատ աւելի է քան զմեռելոցը, միջին հաշուով 1 առ 20: Այսպիսի անհաւասարութեամբ յայտնի կը տեսնուի որ եթէ ժամանակ առ ժամանակ մահտարածամբ և պատերազմունք չի հաւասարակռէին ծնելոց թիւը մեռելոց թուոյն հետ, տարին զրեթէ 2,516,629 կ'աւելնար աշխարհիս բնակչաց թիւը. և հարիւր տարուան մէջ 300 միլիոնի կը հասնէր:

Փորձն հիմնեալ ճշմարիտ հաշուի վրայ, կ'ապացուցանէ որ բազմատեսակ մահունց պատճառաւ որ պարբերաբար կը տեսնուին ի վերայ երկրի, մարդկութիւնն շատ դանդաղութեամբ կ'աճի:

Նահանգ բիշրոն: — Բսենովոնի պատմագրութեան մէջ աւանդեալ յունական տասն հազար զինուորաց նահանջման

դէպքն երկար քննութեանց նիւթ եղած է ամեն քաջամուտ բանասիրաց և աշխարհագրիտաց: Երկու անդղիացիք Հէմիլդըն և Խնդուրտհ (Ainsworth) ճանապարհորդք քննած են նոյն խնդիրն անմիջապէս տեղեաց վրայ, հրատարակելով իրենց մանրաքնին հետադասութեանց արդիւնքը. սակայն քանի մը սխալներէն զատ ինչ ինչ ընդ երկրացութեամբ թողած են: Մի և նոյն խնդիրը դարձեալ ի քննութիւն առաւ վերջերս Փելլիքս Ռուպիոն (Rubion), և աշխարհագրական ու պատմական տեղեկութեամբ խորաքնին դրքոյի մը հրատարակեց: Այս անձն թէպէտ և այն տասն հազար դիւցադանց կտրած անցած աշխարհներն ուղեորելու և անձամբ քննելու բախտը չունեցաւ, բայց ծովածաւալ հըմութեամբ ի խորս թափանցելով Նահանջման դրոցն և օգնականութեամբ աշխարհացոյց տախտակաց, յաջողեցաւ քննել առաջնոց մէկ քանի սխալներն և պարզել բազում երկրացութիւններ: Երեք աշխարհացոյց տախտակ չինեց, հետեւելով մօտերս հրատարակուած հին և նոր Ասիոյ աշխարհացոյց տախտակաց, և դժեց տասն հազարաց ըրած ճանապարհը: Ըստ այս դժին եթէ ուղենամք քաջայաղթ փաղանդին քայլիցը հետեւել պիտի անցնեմք ընդ Լիբէաստան, Փոնդիա, Կիլիկիա, Սսորեստան, Միջագետս, Բաբելոնստան մինչև ի Կիւնաքոս, որ է վերջին կէտ արշաւանացն. և ապա եթէ դառնամք յԵւրոպա՝ պիտի հատանեմք զԱսորիս, զաշխարհն Կորդուաց, զՀայաստան, զՏայս, զԿողքիս և զՊոնտոս:

Հսկայաշէն տաղերկրեայ ճոր ակցի: — Մարդոց կորովոյն և կարողութեանը մեծամեծ յիշատակարաններէն մէկն ալ պիտի ըլլայ Սստեայ ստորերկրեայ անցքն յԱմերիկա: Այս լեռները ծակելով պիտի անցնի Լիմայէն դէպ ի Օռոյեա զնացող երկաթուղին:

Այս ստորերկրեայ ճամբան, որ ծովուն երեսէն 5000 մեդր բարձրութեան վրայ կը շինուի, պիտի ունենայ 1000 մեդր երկայնք: Շինութիւնն առաջ կը վարուի զարմանալի երազութեամբ, և կը կատարեն զայն հընդիկ գոյի (coolis) ըսուած գործաւորները. վասն զի ասոնք միայն կրնան ապրիլ այն բարձրութեան վրայ, ուր օդն ամենանոսրը ըլլալով ուրիշ ցեղէ գործաւորք չեն կրնար տոկալ:

1 Այս խնդրոյ վրայ ընդարձակ տեղեկութիւն ունենալ ուզողն ընթերցու Է. Ղևոնդ Վ. Սլեշան Յանգի, հատ. Բ. 201: